

پیش بینی افت تحصیلی براساس میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی و احساس ارزش شخصی

ابراهیم نعیمی^۱

چکیده

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۹/۲۴ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۳/۵

هدف: پژوهش حاضر باهدف بررسی رابطه میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی با عزت نفس و افت تحصیلی دانش آموزان دختر دوره اول متوسطه مدارس غیرانتفاعی شهرستان گرگان انجام گرفت. **روش:** روش پژوهش، توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان دختر مقطع متوسطه دوره اول مدارس غیرانتفاعی شهرستان گرگان در سال ۱۳۹۵ بود، که تعداد آن ها حدود ۱۲۴۳ نفر می شد. روش نمونه گیری از نوع تصادفی خوشه ای و حجم نمونه ۲۹۳ نفر بود. ابزارهای گردآوری اطلاعات شامل پرسشنامه های شبکه های اجتماعی مجازی (۱۳۹۴) و عزت نفس روزنبرگ (۱۹۶۵) و افت تحصیلی کاووسی (۱۳۸۲) بود. از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره برای تجزیه و تحلیل داده ها استفاده شد. **یافته ها:** نتایج پژوهش حاضر نشان داد بین میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی با احساس ارزش شخصی رابطه منفی و معناداری وجود داشته و بین استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی با افت تحصیلی رابطه منفی وجود دارد ($P < 0/05$). همچنین متغیر احساس ارزش شخصی و میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی قادر به پیش بینی افت تحصیلی در دانش آموزان بود. **بحث و نتیجه گیری:** مدارس و خانواده ها با مدیریت مناسب بر کمیت و کیفیت استفاده از شبکه های مجازی میتوانند در ارتقاء احساس ارزشمندی فرزندان و کاهش افت تحصیلی آنان موثر واقع شوند.

واژه های کلیدی: شبکه های اجتماعی مجازی، احساس ارزش شخصی، افت تحصیلی

مقدمه

افت تحصیلی^۱ مانند دیگر مشکلات اساسی پدیده‌ای است که عوامل زیادی بر شکل‌گیری آن تأثیر دارند که از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان ویژگی‌های فردی دانش‌آموز، عوامل خانوادگی، مشکلات ناشی از مدرسه و عوامل اجتماعی مانند استفاده دانش‌آموزان از شبکه‌های اجتماعی و اینترنت و ماهواره را نام برد. در مورد ویژگی‌های فردی دانش‌آموز می‌توان به عواملی چون داشتن مشکلات و بیماری‌های جسمی، ذهنی، روانی، کمبود انگیزه برای یادگیری، هدف نداشتن، ناتوانایی‌های یادگیری، داشتن خود پنداره^۲ ضعیف، ناسازگاری‌های رفتاری^۳، داشتن اضطراب و فشار روانی برای تحصیل اشاره کرد. و در خصوص شبکه‌های اجتماعی می‌توان به بازی‌های اینترنتی و شبکه اجتماعی که تحت موبایل یا رایانه می‌باشد اشاره نمود (بصیری، ۱۳۹۴).

پژوهش‌ها حاکی از این است که مسئولان آموزش و پرورش در حالی از راه‌اندازی شبکه اجتماعی بومی خبر می‌دهند که دانش‌آموزان خیلی وقت است با عضویت در شبکه‌های اجتماعی، سرگرم بازی اینترنتی «کلش آو کلنز»^۴ و ساختن دهکده خود هستند (بصیری، ۱۳۹۴).

در تحقیقات دیگری مشخص گردید که بیش از یک میلیون و ۳۰۰ دانش‌آموز در امتحانات نهایی سال‌های گذشته شرکت کردند که ۸۰ درصد این دانش‌آموزان با میانگین نمره ۱۲ قبول شدند برخی از کارشناسان آموزشی افت تحصیلی را پایین بودن کیفیت در آموزش و پرورش می‌دانند اما برخی دیگر جدا از این مسئله ورود دانش‌آموزان به فضای مجازی و سرگرم شدن در شبکه‌های اجتماعی و بازی‌های اینترنتی را هم بی‌تأثیر برافت تحصیلی نمی‌دانند (مرآتی، ۱۳۹۱).

یکی دیگر از متغیرهای تحقیق احساس ارزش شخصی می‌باشد به عبارتی احساس

1. Educational falldown.
2. Self esteem.
3. Nonadjustment.
4. Clash of Clans.

ارزش شخصی^۱، از مقدار ارزشی که فرد به خود نسبت می‌دهد، و یا این که مقدار ارزشی است که فرد فکر می‌کند دیگران به عنوان یک شخص برای او قائل‌اند. تحقیقات زیادی حکایت از عزت نفس به عنوان یک صفت شخصیت دارد که همگی برویژگی‌های فرزند پروری تأکید می‌کنند از طرفی، اغلب پژوهش‌ها مؤید این نکته است که احساس ارزش شخصی پایین یکی از عوامل مستعد کننده اختلالات روانی^۲، به خصوص افسردگی^۳ می‌باشد متذکر می‌گردد که اغلب واکنش‌های منفی احساسی، ناشی از فقدان احساس ارزش شخصی است. فرد افسرده خود را آدمی بی ارزش تلقی می‌کند به گونه‌ای که این تلقی با شدت افسردگی مرتبط است و متأسفانه بیش از ۸۰٪ بیماران افسرده این احساس بی ارزشی را دارند (قاسمی، ۱۳۹۲). هم‌چنین اغلب پژوهش‌ها بیانگر این مسئله هستند که فقدان پدری می‌تواند مشکلات زیادی را برای فرزندان ایجاد نماید. اختلال در جریان همسازی، اختلالات و بیماری‌های روانی، رفتار پرخاشگرانه، سازش نیافتگی، مشکلات نقش جنسی، شکست تحصیلی، احساس تنهایی^۴ و گوشه‌گیری، اغتشاشات خواب، بازداری در فعالیت‌های حرکتی و نظایر آن را می‌توان از جمله این مشکلات برشمرد، می‌تواند وجود داشته باشد (قاسمی بافقی، ۱۳۹۱).

اینترنت به دلیل دارا بودن خصایصی همچون ناشناختگی و شکل‌دهی ارتباطات در اجتماعات دور از واقعیت، فرصت شگرفی را برای دست‌کاری و تجربه هویت در اختیار کاربران قرار می‌دهد که وجود این ویژگی می‌تواند باعث تشویق کاربران به تأکید، تغییر یا پنهان‌سازی برخی از ویژگی‌های ظاهری، رهاسازی آن‌ها از احساس محدودیت‌ها برای افزایش ابعاد معینی از خود و در نتیجه جداسازی زندگی واقعی از زندگی در فضای مجازی را فراهم سازد و این مسئله از مواردی است که تأثیر فراوانی در پایین بودن

1. self respect.
2. psychic disorders.
3. Depression.
4. Lonliness.

عزت نفس در دانش‌آموزان می‌گردد (روزاک^۱، ۲۰۱۲).

پژوهش‌ها نشان می‌دهد که وقتی یک دانش‌آموز خود را آزادانه در چنین فضایی عاری از قانون و امرونی‌ها می‌بیند، تصور می‌کند که در زندگی معمولی خود هم می‌تواند ناقض قوانین جامعه باشد و این برای او بی‌مسئولیتی در تمام عرصه‌های زندگی به بار می‌آورد و گاهی نیز باعث می‌شود احساس ارزش شخصی وی رو به افول بگذارد. بی‌قیدی و فقدان پاسخگویی دانش‌آموز در مقابل بی‌قانونی در فضای مجازی باعث می‌شود، تا وی در زندگی واقعی خود نیز چنین مسیری را در پیش بگیرد و اگر در مقابل اشتباهاتش بایستند، برای وی قابل تحمل نیست و در ارتباط خود با جامعه دچار خلل و مشکل می‌شود (کریمی، ۱۳۹۱).

شبکه‌های اجتماعی مجازی که نسلی نواز سازمان‌های اینترنتی اجتماع محور و بر پایهٔ هنجارهای جوامع غربی هستند در حال گسترش روزافزون در تمامی نقاط جهان می‌باشند. در ایران نیز از بدو پیدایش این شبکه‌ها مخاطبان آن در کشور پیوسته رو به فزونی بوده است (مجردی، ۱۳۹۳).

شبکه‌های اجتماعی مجازی که در سطح بین‌المللی راه‌اندازی می‌شوند با ارائهٔ سرویس‌های متنوع، جذاب و رایگان، تلاش گسترده‌ای در جذب جمعیت بیشتر و توسعهٔ این شبکه‌ها انجام می‌دهند. در ماهیت و پیشینه‌ی شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی اینترنتی، نقل قول‌ها و اظهارنظرهای بسیار متفاوتی وجود دارد. برخی ظهور و بروز این شبکه‌ها را کاملاً طبیعی و در راستای تحوّل موضوع ارتباطات و اطلاع‌رسانی می‌شمارند؛ اما بسیاری نیز بر این باورند که در پس پردهٔ راه‌اندازی این شبکه‌ها، خصوصاً از سوی ایالات متحده آمریکا، منافع اقتصادی، تجاری، سیاسی و امنیتی فراوانی وجود دارد. شبکه‌های اجتماعی در ایران نیز در حال گسترش روزافزون به‌ویژه در بین دانش‌آموزان می‌باشد (دوران، ۱۳۸۱).

1. Rozak, f.

لذا داشتن برآوردی از میزان نفوذ این شبکه‌ها در میان دانش‌آموزان که قشر اصلی استفاده‌کننده از این شبکه‌ها هستند و بررسی میزان فعالیت آن‌ها و همچنین بررسی فضای اخلاقی و هویتی این شبکه‌ها به منظور ارزیابی شرایط و تلاش در جهت ارائه راهکار برای به حداقل رساندن مشکلات ناشی از استفاده از این شبکه‌ها بسیار ضروری به نظر می‌رسد. شبکه‌های اجتماعی به عنوان یکی از مهم‌ترین ابداعات بشر در قرن اخیر، با قابلیت‌ها و کارکردهای متعدد و گسترده‌اش، بخش‌های مختلف زندگی انسانی را تحت تأثیرات مثبت و منفی خود قرار داده است. مبنا و هدف اصلی آن، برداشتن فاصله جغرافیایی میان انسان‌های سراسر دنیا و ایجاد تحول در عرصه ارتباطات و تبادل اطلاعات است. شبکه‌های اجتماعی یا مجازی، کار خود را به عنوان ابزار ارتباط دانشمندان و خصوصاً جهت تبادل داده‌ها و منابع تحقیقاتی، یا به عبارتی جهت خلق اجتماعی علمی شروع کرد و به مرور زمان توانست خود را تا سطح برقراری ارتباط بین افراد از طریق تصویر و پیام و غیره ارتقا بخشد (افراسیابی، ۱۳۹۱).

در کشور ایران به مانند سایر کشورهای جهان، هم مردم و هم مقامات دولتی به استفاده از شبکه‌های اجتماعی علاقه زیادی نشان داده‌اند و اثرات آن افت تحصیلی دانش‌آموزان و دانشجویان نشان از این دارد که متأسفانه این فن‌آوری هرچند که دارای محاسن است دارای معایب جبران‌ناپذیری است که علاوه بر مشکلات فردی تأثیر خودش را بر خانواده‌ها و فرهنگ‌ها هم گذاشته است از این رو می‌تواند تا به این مهم بیشتر از گذشته پرداخته شود.

بنابراین با توجه به مسائل ارائه شده این سؤال مطرح می‌گردد که آیا میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر احساس ارزش شخصی و افت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه دارد؟ به عبارت دیگر استفاده از شبکه‌های اجتماعی تا چه حد می‌تواند بر احساس ارزش شخصی و افت تحصیلی دانش‌آموزان دختر مقطع راهنمایی را تحت تأثیر قرار دهد؟ و آیا می‌توان افت تحصیلی دانش‌آموزان را بر اساس میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و احساس ارزش شخصی پیش‌بینی کرد؟

روش پژوهش

این تحقیق توصیفی، از نوع همبستگی می‌باشد. جامعه آماری شامل کلیه‌ی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوره اول مدارس غیرانتفاعی شهرستان گرگان در سال ۹۶-۱۳۹۵ می‌باشد که تعداد آن‌ها ۱۲۴۳ نفر می‌باشد. نمونه آماری مورد مطالعه در این پژوهش با توجه جامعه آماری و براساس جدول کرجسی و مورگان ۲۹۳ نفر می‌باشد. روش نمونه‌گیری در این پژوهش از نوع نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای بود. زیرا در این روش احتمال انتخاب شدن برای همه اعضای جامعه یکسان است و هر یک از اعضای جامعه شانس برابر و مستقل برای قرار گرفتن در نمونه دارد (حسن‌زاده، ۱۳۸۸).

در مهرماه ۱۳۹۵ بعد از هماهنگی‌های لازم برای اجرای آزمون در مدارس غیرانتفاعی مورد نظر، به محل اجرا در مدارس مورد نظر مراجعه شد. سپس پژوهشگر به منظور جلب اعتماد و ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان برای پاسخگویی به سؤالات ضمن معرفی خود به آن‌ها، گفته شد که هدف این کار پژوهشی برای یک کار علمی است و کلیه‌ی اطلاعات آن محرمانه تلقی خواهد شد و پاسخ صادقانه آن‌ها پژوهشگر را در دستیابی به اطلاعات درست، یاری خواهد کرد. سپس ۳ پرسشنامه شبکه‌های اجتماعی مجازی (۱۳۹۴) عزت نفس روزنبرگ (۱۹۶۵) و افت تحصیلی (۱۳۸۲) بر روی ۲۹۳ نفر از دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوره اول شهرستان گرگان اجرا شد. در نهایت داده‌ها جمع‌آوری شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. به منظور جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز جهت آزمودن فرضیه‌های تحقیق از ابزار اندازه‌گیری مناسب و متناسب که پرسشنامه‌های استاندارد می‌باشد، استفاده شد. در این پژوهش از پرسشنامه‌های شبکه‌های اجتماعی مجازی و عزت نفس روزنبرگ و افت تحصیلی کاووسی استفاده شد.

پرسشنامه شبکه‌های اجتماعی مجازی: پرسشنامه شبکه‌های اجتماعی مجازی که باهدف میزان استفاده افراد به شبکه‌های مجازی در سال ۱۳۹۴ توسط یعقوبی در ۳۳ ماده تهیه گردید که آیت‌های روی یک مقیاس ۵ درجه‌ای است که توسط آزمودنی

رتبه‌بندی می‌شود و امتیاز آن از ۱ تا ۵ می‌باشد. آلفای کرونباخ آن ۰/۸۱ می‌باشد و توسط یعقوبی (۱۳۹۴) هنجاریابی گردیده است.

پرسشنامه احساس ارزش شخصی روزنبرگ: مقیاس احساس ارزش شخصی روزنبرگ (۱۹۶۵)، احساس ارزش شخصی کلی و ارزش شخصی را اندازه می‌گیرد. این مقیاس شامل ۱۰ عبارت کلی است که میزان رضایت از زندگی و داشتن احساس خوب در مورد خود را می‌سنجد (سیلورستون^۱، ۲۰۰۳). به نظر بورنت و رایت^۲ (۲۰۰۲) مقیاس احساس ارزش شخصی روزنبرگ (SES) یکی از رایج‌ترین مقیاس‌های اندازه‌گیری احساس ارزش شخصی بوده و مقیاس معتبری در نظر گرفته می‌شود زیرا برای احساس ارزش شخصی از مفهومی مشابه با مفهوم ارائه شده در نظریه‌های روان‌شناختی درباره «خود» استفاده می‌کند. SES به منظور ارائه یک تصویر کلی از نگرش‌های مثبت و منفی درباره خود به وجود آمده است (روزنبرگ، ۱۹۷۹ به نقل از بورنت و رایت، ۲۰۰۲). این مقیاس ضرایب همبستگی قوی‌تری نسبت به پرسشنامه احساس ارزش شخصی کوپراسمیت (SEI) دارد و در سنجش سطوح احساس ارزش شخصی دارای روایی بالاتری هست (گریفیتس^۳ و همکاران، ۱۹۹۷ به نقل از بورنت و رایت، ۲۰۰۲). برای اجرای این آزمون، مقیاس به آزمودنی داده شده و از وی خواسته می‌شود پس از خواندن جملات، موافقت یا مخالفت خود را با آن جملات از طریق انتخاب گزینه «موافقم» یا «مخالقم» ابراز کند.

اعتبار و روایی آزمون

روزنبرگ باز پدیدآوری مقیاس را ۰/۹ و مقیاس‌پذیری آن را ۰/۷ گزارش کرده است (صلصالی و سیلورستون، ۲۰۰۳). ضرایب آلفای کرونباخ برای این مقیاس در نوبت اول ۰/۸۷ برای مردان و ۰/۸۶ برای زنان و در نوبت دوم، ۰/۸۸ برای مردان و ۰/۸۷ برای زنان

1. Silverston, g.
2. Borent, j. & Wright, k.
3. Grifits, & at al.

محاسبه شده است (ماکیکانگاس و همکاران، ۲۰۰۴). همبستگی آزمون مجدد در دامنه ۰/۸۸-۰/۸۲ و ضریب همسانی درونی یا آلفای کرونباخ در دامنه ۰/۸۸-۰/۷۷ قرار دارد (نیوتن^۱ و همکاران، ۱۹۹۹، به نقل از علیزاده، ۱۳۸۲). این مقیاس از روایی داخلی رضایت بخشی (۰/۷۷) برخوردار است. همچنین همبستگی بالایی با پرسشنامه ملی نیویورک و گاتمن در سنجش احساس ارزش شخصی دارد، لذا روایی محتوایی آن نیز مورد تأیید است (روزنبرگ، ۱۹۸۹، به نقل از علیزاده، ۱۳۸۲). برای تعیین اعتبار علمی ابزار از روش روایی محتوایی استفاده شده است. به این صورت که محقق (علیزاده، ۱۳۸۲) پس از دستیابی به نسخه انگلیسی و ترجمه آن و استفاده از نظرات اساتید راهنما و مشاور جهت تصحیح آن، این مقیاس را در اختیار ۳۰ نفر از دانشجویان کارشناسی ارشد و دکترای زبان انگلیسی دانشگاه‌های علامه طباطبایی و تربیت معلم قرار داده و از آن‌ها خواسته است تا ابتدا فرم انگلیسی را پاسخ دهند، آنگاه با فاصله زمانی یک هفته فرم فارسی را نیز پاسخ دهند. اعتبار این مقیاس به روش دونیمه کردن، بین دو نسخه فارسی و انگلیسی با فرمول (اسپیرمن - براون^۲) توسط وحدت نیا (۱۳۸۴) برآورد شده است (۰/۷۳) که از نظر آماری معنی دار بوده و از نظر اجرا مشکل خاصی وجود نداشته است. ضمناً اعتبار نسخه فارسی با روش باز آزمایی، به فاصله ده روز نیز توسط وحدت نیا (۱۳۸۴) محاسبه شده و ضریب همبستگی ۰/۷۴ به دست آمده است.

شیوه نمره‌گذاری این مقیاس به این ترتیب است: پاسخ موافق به هریک از عبارت‌های ۱ تا ۵، (+۱)؛ پاسخ مخالف به هریک از عبارت‌های ۱ تا ۵، (-۱)؛ پاسخ موافق به هریک از عبارت‌های ۶ تا ۱۰، (-۱)؛ و پاسخ مخالف به هریک از عبارت‌های ۶ تا ۱۰، (+۱) دریافت می‌کند. جمع جبری کل نمرات را به دست می‌آوریم. نمره بالاتراز صفر نشان‌دهنده احساس ارزش شخصی بالا و نمره کمتر از صفر نشان‌دهنده احساس ارزش شخصی پایین است. نمره (+۱۰) نشان‌دهنده احساس ارزش شخصی خیلی بالا

1. Newton, h.

2. Spearman, A & Brown, d.

و نمره (۱۰-) نشان دهنده احساس ارزش شخصی خیلی پایین می باشد. بنابراین، هرچه نمره بالاتر باشد، به همان اندازه سطح احساس ارزش شخصی بالاتر خواهد بود و برعکس (گنجی، ۱۳۸۱). دامنه نمرات بین (۱۰-) و (۱۰+) قرار دارد.

پرسشنامه افت تحصیلی: برای تهیه این پرسشنامه ابتدا مطالعه ای مقدماتی بر روی ۲۰۰ نفر از دانش آموزان انجام گرفت و از دانش آموزان خواسته شد علل افت تحصیلی خودشان را به صورت تشریحی بیان کنند سپس پاسخ ها طبقه بندی گردید و ۴۵ عامل استخراج گردید این عوامل به عباراتی تبدیل شد و پرسشنامه ۴۵ عبارتی ایجاد گردید پاسخ دهندگان می بایست میزان موافقت خود را با هر عبارت مشخص می کردند پاسخ های هر سؤال به صورت کاملاً موافقم - کمی موافقم - نظری ندارم - کمی مخالفم - کاملاً مخالفم است و نمره گذاری آن ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) می باشد. کاووسی (۱۳۹۳) ضریب پایایی پرسشنامه افت تحصیلی را با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۶ بدست آورد.

یافته های پژوهش

جدول ۱. آمار توصیفی

انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	
۱۵/۴۹۰	۱۱۶/۶۷	۲۹۳	میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی
۴/۰۶۴	۴/۳۲	۲۹۳	احساس ارزش شخصی
۲۱/۴۳۵	۱۳۶/۸۰	۲۹۳	پیشرفت تحصیلی

اطلاعات جدول (۴-۱) نشان می دهد که تعداد کل شرکت کنندگان در پژوهش حاضر ۳۶۵ نفر می باشد. همچنین میانگین و انحراف استاندارد متغیر میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی به ترتیب برابر ۱۱۶/۶۷ و ۱۵/۴۹۰ و میانگین و انحراف استاندارد متغیر احساس ارزش شخصی به ترتیب برابر ۴/۳۲ و ۴/۰۶۴ می باشد.

میانگین و انحراف استاندارد متغیرات تحصیلی به ترتیب برابر ۱۳۶/۸۰ و ۲۱/۴۳۵ می‌باشد.

برای اینکه بتوان از آزمون‌های آماری پارامتری استفاده نمود ابتدا باید نرمال بودن یا نبودن توزیع متغیرها را بررسی کنیم بدین منظور از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف بهره جستیم.

جدول ۲. آزمون نرمالیتت متغیرها با استفاده از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف

Sig (2-tailed)	Z کولموگروف - اسمیرنوف	
۰/۵۱۶	۰/۸۱۸	میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی
۰/۰۰۰	۲/۴۵۶	عزت نفس
۰/۵۵۴	۰/۷۹۴	افت تحصیلی

با توجه به جدول فوق چون سطوح معناداری به دست آمده برای متغیرهای میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و افت تحصیلی از ۵ درصد بیشتر است نرمال بودن توزیع متغیرهای میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و افت تحصیلی پذیرفته می‌شود ولی سطح معناداری به دست آمده برای متغیر احساس ارزش شخصی کمتر از ۵ درصد است به همین دلیل متغیر احساس ارزش شخصی نرمال نیست و برای متغیر احساس ارزش شخصی از آزمون‌های نا پارامتری همچون ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده می‌گردد.

جدول ۳. ضریب همبستگی میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی با احساس ارزش شخصی

احساس ارزش شخصی	ضریب همبستگی	میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی
-۰/۱۸۵**	سطح معناداری	۰/۰۰۰
۲۹۳	تعداد	

مطابق جدول (۴-۴) میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی با احساس ارزش شخصی رابطه منفی و معناداری دارد که ضریب همبستگی آن -۰/۱۸۵ می باشد.

جدول ۴. خلاصه مدل رگرسیون رابطه میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی با افت تحصیلی

مدل	ضریب همبستگی (R)	ضریب تعیین (R ²)	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیارتخمین
۱	۰/۲۱۲	۰/۰۴۵	۰/۰۴۲	۲۰/۹۷۵

جدول ۵: خلاصه جدول تجزیه و تحلیل واریانس ANOVA

مدل	مجموع مربعات	df	F	Sig
۱ رگرسیون	۷۵۴۷/۴۰۸	۱	۱۷/۱۵۵	۰/۰۰۰

جدول ۶- ضرایب رگرسیون رابطه میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی با افت تحصیلی

مدل	ضرایب استاندارد نشده	ضرایب استاندارد شده	t	Sig
	B	خطای معیار	بنا	
۱ (مقدار ثابت)	۱۰۲/۵۰۷	۸/۳۵۳	۱۲/۲۷۲	۰/۰۰۰
میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی	۰/۲۹۴	۰/۰۷۱	۴/۱۴۲	۰/۰۰۰

مطابق جدول ۴ مقدار ضریب تعیین برابر ۰/۴۵ می‌باشد. مقدار مربوط به ضریب تعیین نشان می‌دهد که حدود ۴/۵ درصد واریانس متغیرات تحصیلی به وسیله میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تبیین می‌شود.

بر اساس جدول ۶ ملاحظه می‌گردد که در مدل رگرسیون، سطح معناداری مربوطه کوچک‌تر از ۰/۰۵ به دست آمده که نشان می‌دهد مدل رگرسیون معنادار است. یعنی میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با افت تحصیلی رابطه دارد لذا این فرضیه فرعی مورد تأیید قرار می‌گیرد.

با توجه به این که میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و احساس ارزش شخصی از متغیرهای بسیار مهم و تاثیرگذار بر یادگیری و عملکرد تحصیلی یادگیرندگان در سنین و مقاطع مختلف است، پژوهش حاضر به دنبال پیش‌بینی افت تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و احساس ارزش شخصی آنها است، لذا برای پاسخ دهی به این سؤال از تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام نیز استفاده گردید.

جدول ۷. تحلیل رگرسیون گام به گام افت تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و احساس ارزش شخصی

SIG	F	۲R	R	مدل گام به گام
۰/۰۰۱	۱۵/۲۵۶	۰/۳۰۴	۰/۵۴۶a	مرحله اول
۰/۰۰۱	۹۲/۲۰	۰/۳۴۱	۰/۵۸۴b	مرحله دوم

پیش بین a: میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی

پیش بین b: احساس ارزش شخصی

ملاک: افت تحصیلی

بر اساس یافته‌های جدول شماره ۷ متغیر میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در مرحله اول ورود به تحلیل رگرسیون به تنهایی ۳۰/۰۴ درصد واریانس افت

تحصیلی را تبیین می کند که با ورود احساس ارزش شخصی میزان واریانس تبیین شده به ۳۴/۱ درصد افزایش یافته است.

جدول ۸. ضرایب رگرسیونی استاندارد و سطح معناداری آنها

SIG	t	B	مدل گام به گام
۰/۰۰۱	۱۲/۵۰	-	ضریب ثابت
۰/۰۰۱	۱۲/۴۹	./۵۴۶	میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی
۰/۰۰۱	۱۲/۷۲	-	ضریب ثابت
۰/۰۰۱	۵/۲۳	۰/۳۲۳	میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی
۰/۰۰۱	۴/۳۴	۰/۱۵۹	احساس ارزش شخصی

همانطور که در جدول ۸ مشاهده می شود، مقدار بتا برای متغیر میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی ۰/۳۶ به دست آمد که با ضریب معناداری ۰/۰۰۱ معنادار بود؛ بنابراین با ۹۹ درصد اطمینان می توان نتیجه گرفت که متغیر میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی قادر به پیش بینی افت تحصیلی به صورت منفی در دانش آموزان است.

همچنین ضریب رگرسیون متغیر احساس ارزش شخصی ۰/۳۳ و با ضریب معناداری ۰/۰۰۱ معنی دار بود. بنابراین با ۹۹ درصد اطمینان می توان نتیجه گرفت که متغیر احساس ارزش شخصی نیز قادر به پیش بینی افت تحصیلی به صورت مثبت در دانش آموزان است.

بحث و نتیجه گیری

یافته های پژوهش حاضر نشان داد میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی با

احساس ارزش شخصی رابطه منفی و معناداری دارد. یافته‌های این پژوهش نیز با نتایج تحقیقات جی، سو و سوجیونگ^۱ (۲۰۱۵)، کوبی^۲ و همکاران (۲۰۱۴)، دب^۳ (۲۰۱۰)، رضایی و کیهان زاده (۱۳۹۴)، علم و همکاران (۱۳۹۴)، قاسمی (۱۳۹۲) همسومی باشد.

دانش‌آموزی که وارد فضای مجازی می‌شود، درست همانند دانش‌آموزانی که وارد محیط آموزش حضوری می‌شوند، با خود اندوخته‌هایی به همراه دارد. اندوخته‌هایی که شامل «آموزش و تجربه‌های پیشین»، «شیوه‌های یادگیری» و «زبان و فرهنگ»^۴ است تا حد امکان در زوایای دو اندوخته‌ی قبلی گنجانده شده است. مقوله بعدی پوشش که همانا هویت و همانندی است. این پوشش، پوششی فرهنگی است که با رشته‌های خود، انتظارات، زبان و توانایی تفسیری از درون درهم تنیده شده است. هرچند چنین بافته‌هایی را تعدادی از دانش‌آموزان دیگر (پیش‌تر) پوشیده‌اند، اما با این وجود، این پوشش حقیقتاً با آنچه پیش‌تر مرسوم بوده است، تفاوت دارد. این پوشش که برشانه‌های دانش‌آموز قرار می‌گیرد، در پیشرفت او تأثیر دارد. این پوشش می‌تواند سبب انحراف یا سقوط او و یا پایین آوردن احساس ارزش شخصی وی شود. یا هنگامی که سخت او را دربر گرفته باشد، او را به چالش کشاند. پوشش فضای مجازی برخلاف پوشش فضای سنتی که مستلزم تعامل رودررو دانش‌آموزان است، مورد توجه خیلی‌ها برای اینکه شناخته نشوند هست. و همین امر باعث می‌شود که فرد در فضایی که شناخته نمی‌شود اقدام به کارهایی نماید که احساس ارزش شخصی فرد مقابل رو پایین آورده و یا دانش‌آموز مطالب را جستجو کنند که خواندن اون باعث پایین آمدن احساس ارزش شخصی وی گردد.

دانش‌آموزان و دانشجویانی که درگیر شبکه‌های اجتماعی می‌شوند تمرکزشان بر درس کاهش می‌یابد و افت تحصیلی گریبان گیرشان خواهد شد. طبق نتایج یک تحقیق در

1. Jee H, Su YK & Soojeong CB.
2. Kubey RW.
3. Deb, H.
4. Language & culture.

سال ۲۰۱۲ توسط دکتر گراهام جونز^۱ در انگلستان دانشجویانی که در روز بیش از دو ساعت در شبکه‌های اجتماعی وقت خود را سپری می‌کنند در مقایسه با دانشجویان دیگر که این کار را انجام نمی‌دهند، در سطح معناداری افت تحصیلی بیشتری را نشان می‌دهند. شناسایی تأثیرات و پیامدهای مثبت و منفی این ابزارهای مهم رسانه‌ای و ارتباطی برای خانواده‌ها و جامعه بسیار ضروری است، شبکه‌های اجتماعی، مجازی و اینترنتی آمیزه‌ای از فرصت و تهدید برای خانواده‌ها و جامعه هستند به طوری که در کنار تأثیرات مطلوب و مثبتی که در جهت افزایش آگاهی‌های مردم، سرعت انتقال اخبار و اطلاعات، جهت دادن به افکار عمومی، دسترسی سریع و آسان به مطالب و منابع گوناگون و افزایش اطلاعات عمومی دارند و به عنوان فرصت محسوب می‌شوند، می‌توانند تأثیرات نامطلوب و منفی بر روابط بین افراد، گروه‌ها، خانواده‌ها، نوجوانان و جوانان داشته باشند و تهدیدی برای جامعه و خانواده‌ها باشند. رشد روزافزون تکنولوژی و وسایل جدید ارتباطی و شبکه‌های جدید اجتماعی و اینترنتی همه ابعاد زندگی فردی و اجتماعی را تحت تأثیر قرار داده و جزئی از زندگی و روابط بین افراد و گروه‌های اجتماعی شده است. با توجه به تأثیرات گوناگون وسایل جدید ارتباطی و شبکه‌های مجازی شناخت و بررسی آسیب‌ها و پیامدهای منفی آن برای خانواده‌ها، افزایش و ارتقاء دانش رسانه‌ای مردم یک ضرورت اساسی است. دانش‌آموزان در ایام امتحانات با توجه به وابستگی و گرایش زیاد به این وسایل و شبکه‌های اجتماعی مجازی، مدت زیادی را در این شبکه‌ها می‌گذرانند که این امر تأثیرات نامطلوبی بر وضعیت آموزشی آن‌ها داشته و باعث افزایش افت تحصیلی و پایین آمدن کیفیت آموزشی و امتحانات آن‌ها شده که لازم است در این زمینه برنامه‌ریزی‌های مناسبی در جهت افزایش آگاهی و شناخت دانشجویان و دانش‌آموزان و خانواده‌ها توسط نهادها و سازمان‌های آموزشی، فرهنگی و تربیتی در محیط‌های دانشجویی و دانش‌آموزی صورت گیرد.

بر اساس نتایج تحقیق پیشنهاد می‌شود کلاس‌هایی برای شناخت استفاده مطلوب از شبکه‌های مجازی برای دانش‌آموزان برگزار شود و با افزایش سطح آگاهی و هدفمندی در استفاده مطلوب، موجبات کاهش عوارض ناشی از استفاده نادرست که منجر به کاهش ارزش شخصی و افزایش عملکرد نامطلوب تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود را کاهش داده و از حضور آن‌ها در معرض آسیب کاسته و بر سلامت روان افراد تأثیر بسزایی داشته باشد. دانستن این اطلاعات و نتایج این پژوهش می‌تواند زمینه دست‌یابی به کاهش مشکلات آموزشی و تحصیلی دانش‌آموزان را برای معلمان و مسئولین آموزش و پرورش فراهم سازد و موجب افزایش انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان گردد.

منابع

- باقری بنجار، عبدالرضا؛ محمدرضا حشمتی و بهناز کرمانی (۱۳۸۹). بررسی تأثیر اعتیاد به اینترنت برافت تحصیلی در بین دانشجویان دانشگاه شاهد تهران، اولین همایش کشوری دانشجویی عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، تهران، دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- بهزادی، اسماعیل؛ نساء بهزادی و مهدی شبانی (۱۳۹۴). بررسی تأثیر عوامل اجتماعی، تحصیلی و خانوادگی برافت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه منطقه گله دار فارس در سال تحصیلی ۹۱-۹۲، دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی، موسسه آموزش عالی مهراروند، مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار.
- حسن زاده، رمضان (۱۳۸۸). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: ساوالان.
- دانش، پروانه و پروانه عبدالمالکی (۱۳۹۴). رابطه استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر هویت افراد در میان طبقات اجتماعی دختران نوجوان در سطح دبیرستان در دو منطقه ۱ و ۴ کرمانشاه، دومین همایش بین‌المللی مدیریت رسانه، تهران، شرکت رویداد پردازش ماندگار.
- رضایی، محمدجواد و پریرسا کیهان زاده (۱۳۹۴). تأثیرات ناشی از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی بر تحصیل دانش‌آموزان، اولین کنفرانس ملی علوم مدیریت نوین و برنامه ریزی پایدار ایران، تهران، موسسه آموزش عالی مهراروند.
- روحانی، فضیله وتاری، سعیده (۱۳۹۰). بررسی میزان اعتیاد به اینترنت و رابطه آن با انگیزه تحصیلی و رشد اجتماعی دانش‌آموزان مازندران، فصلنامه فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، سال دوم، شماره دوم.

- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ حجازی، الهه (۱۳۸۲). روش های تحقیق در علوم رفتاری، تهران: نشر آگه.
- سینافر، مرضیه؛ الهام فریدی و محمدرضا کرمی پور (۱۳۹۴). رابطه شبکه های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان مدرسه تیزهوشان پسرانه دوره اول متوسطه ناحیه ۱ زنجان، سومین کنفرانس بین المللی روانشناسی و علوم اجتماعی، تهران، موسسه همایشگران مهر اشراق.
- صادقیان، عفت (۱۳۸۴). تأثیر اینترنت بر کودکان و نوجوانان: نامه پیوند شماره ۲۰.
- علم، رضا؛ وهب غفاری توران و محسن علیپور (۱۳۹۴). تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی بر خانواده، دومین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی آسیب های اجتماعی و فرهنگی ایران، بصورت الکترونیکی، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی.
- قاسمی، وجیهه (۱۳۹۲). اینترنت و افسردگی دختران نوجوان و رابطه آن با احساس ارزش شخصی و نگرش های ناکارآمد در میان آن ها، دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران.
- قاسمی بافقی، وجیهه (۱۳۹۱). اینترنت و افسردگی دختران نوجوان و رابطه آن با احساس ارزش شخصی و نگرش های ناکارآمد در میان آن ها، نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب های اجتماعی نوپدید، تهران، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
- کاظمی، حمید رضا، «تأثیرات منفی گسترش شبکه های اجتماعی بر حریم خصوصی افراد»، [آنلاین]، تاریخ دسترسی: ۱۳۸۹/۲/۱۸ نشانی: <http://u2u.ir/2010/03/28/soacial-networks-problem>;
- کرمی، اکبر و حمید امینی گلنپه (۱۳۹۱). بررسی نقش احساس ارزش شخصی در اعتیاد به اینترنت، نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب های اجتماعی نوپدید، تهران، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
- مرآتی، علیرضا؛ مرضیه خمیس آبادی و وجیهه هاشمی زاده (۱۳۹۱)، بررسی آسیب های حضور در محیط مجازی برای دختران، نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب های اجتماعی نوپدید، تهران، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
- مجردی و همکاران (۱۳۹۳). بررسی تأثیر برنامه آموزشی با به کارگیری احساس ارزش شخصی و باورهای کنترل سلامت بر ارتقای سلامت روان دانشجویان، فصلنامه علمی پژوهشی فیض، دوره دوازدهم، شماره ۴.
- یارمحمدی واصل، مسیب، مقامی، حمیدرضا (۱۳۹۲). بررسی عامل های موثر بر افت تحصیلی درس ریاضی دوره متوسطه (منطقه سردود)، مجله علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۶ (۲)، ۲۴-۲۷.
- Afrasyabi MS. (2010). Studies of social networks and youth lifestyle. Tehran: Simaye SHrgh; 2012. [In Persian].
- Deb & Battcharjee. Positive affect and psychobiological processes. *Neuroscience &*
- Derrick W. online social networks. *Journal of Digital Imaging*. 2011;2 (24):43-49.
- -Estek, S., & Maltby, J. (2008). Gratitude uniquely predicts satisfaction with life: Incremental validity above the domains and facets of the five factor model.

- Personality and Individual Differences, 45 (1), 49-54.13.
- Jee H, Su YK, Soojeong CB. Depression and internet addiction in adolescents. Psychology 2015; 40: 424-430
 - Kubey RW, Lavin MJ, Barrows JR. (2014). Internet use and collegiate academic performance decrements. Early findings. J Commun;8:366-382.
 - Rozac J, Kos A. (2012). editor Integration of Learning Management Systems with Social Networking Platforms E-learning in a Facebook supported environment. Proceeding of the Fourth International Conference on Mobile, Hybrid, and On-line Learning; June 29; Valencia, Spain. 2012. P.100-105.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی